

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Det här verket har digitaliserats i ett samarbete mellan Litteraturbanken och universitetsbiblioteken i Göteborg, Lund, Umeå och Uppsala.

Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den tolkade texten kan innehålla fel.

Därför bör du visuellt jämföra den tolkade texten med de scannade bilderna för att avgöra vad som är riktigt.

Om du anser dig ha upphovsrätt till detta material, ber vi dig vänligen kontakta Göteborgs universitetsbibliotek.

The digitisation of this work is a collaboration between The Literature Bank and the university libraries in Gothenburg, Lund, Umeå and Uppsala.

All printed text is OCR processed into machine readable text. This means that you can search the document and copy its text. Older documents with print in poor condition can be hard to process and may contain errors. Compare the interpreted text visually to the scanned image to determine what is correct.

If you believe you own the copyright to this work, please contact the Gothenburg University Library.

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

LUNDS
UNIVERSITET

UPPSALA
UNIVERSITET

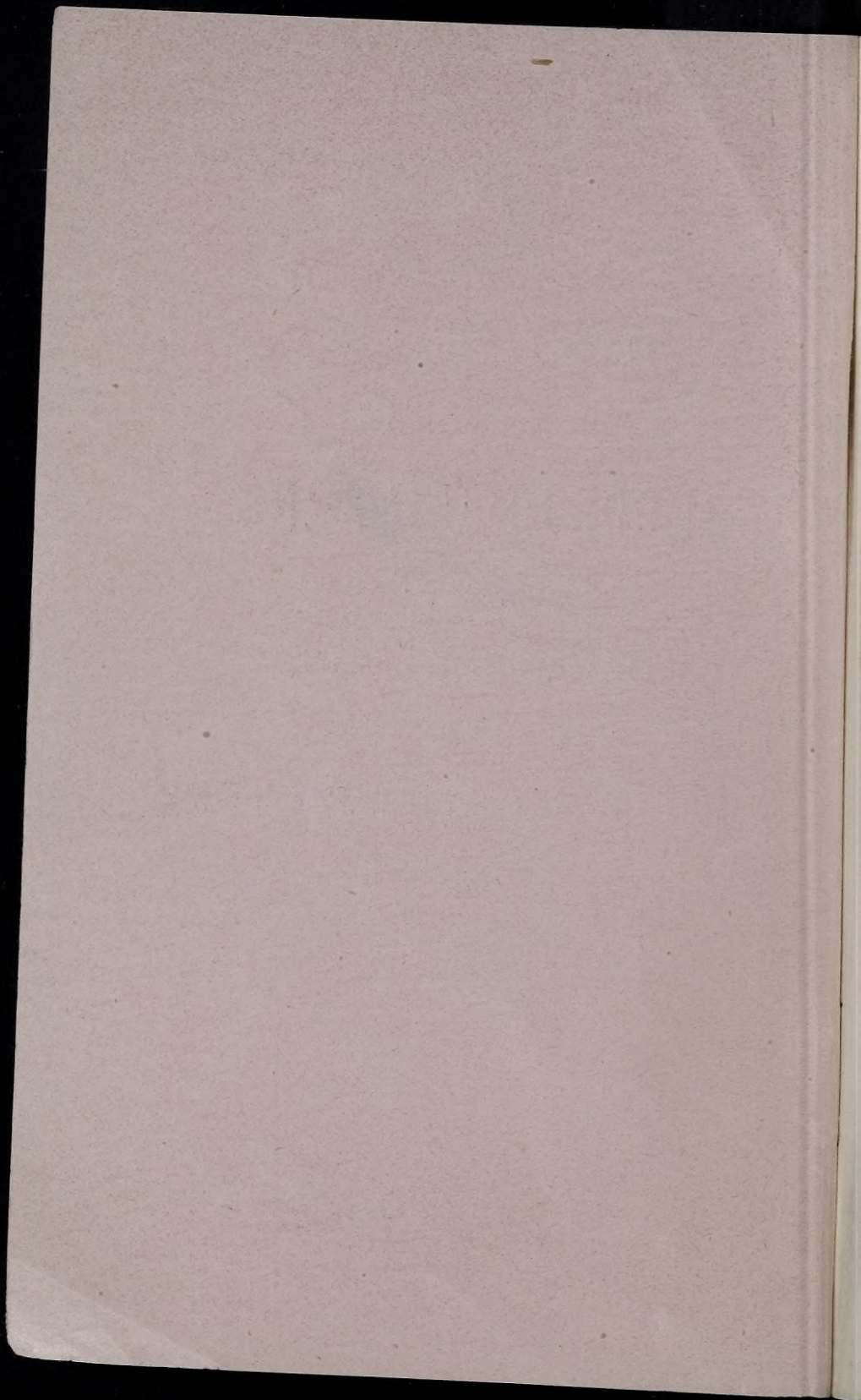
(Br.) Fulkon
Lv.

HISTORIEN
OM
"BREDSJÖ-FIN" ARNA"
OCH
DERAS TROLLERI
JÄMTE
NÅGRA SMÅ SKILDNINGAR UR FOLKLIFVET
AF
LUNDIUS.

PRIS 35 ÖRE.

UNIVERSITETS-
BIBLIOTEKET
LUND.

Historien

om

"Bredsjöfinnarna"

och

deras trolleri

jemte några små skildringar ur folklifvet

af

Lundius.

SUNDSVALL 1897.
SUNDSVALLS TIDNINGS AKTIE-BOLAG.

Förord.

Källan, hvarifrån jag hämtat detta lilla arbete, är uteslutande äldre personers berättelser i samma anda och stil, som far och farfar omtalat dem för sina efterkommande. Något omhyflad är visserligen en och annan sägen, men grunddragen äro så noggrant följda som möjligt.

Dessutom har jag härtill bifogat ett litet tillägg, som jag hoppas skall bli intressant för den ärade läsaren och läsarinnan.

»Näfvertorp» i mars 1897.

Författaren.

Öfversigt

Källan berättar om händelserna
i de olika förhållandena mellan personerna
berättas i sin ordning och så som
de för sig själva utvaldes för sin egen
kommande. Detta utvaldes de mest
genom en öfversikt som man kunde se
och så berättas till de som utvaldes.
Dessa som var i en händelse berättas om
i de tillfällen som jag hoppas skall bli ut-
valda för den för de följande och lösa
annan.

Välkommen i minn 1807

Förord

Inledning.

Historien om "Bredsjö-finnarna" är genom traditionen allestädes känd på Medelpads landsbyggd och äfven på icke så få ställen utom densamma. Hvad som i förstone bidragit till, att dessa personer blifvit så allmänt omtalade och deras saga så gerna hörd, är tvifvelsutän detta, att deras samtida ansågo dem för att vara ööfverträffliga i trolldomskonsten och det finnes ännu i dag icke så få, som obetingadt dela samma åsigt.

Finnarnas ankomst.

Det fans en tid, då våra grannar öster om Bottenhafvet oroades af krig, plundringar och ödeläggelser. På dessa mensklighetens förbannelser tröttnade icke blott de som lågo i fält, utan äfven de hemmavarande ansågo sig nödsakade att lämna detta så mycket besjungna "tusen sjöars land" och på okända områden gå okända öden till mötes för att en gång bli kvitt dessa besvärliga ströftrupper, hvilka den ena gången före och den andra gången efter ödelade och tillintetgjorde finnarnas hem och egendom. Icke så få vore de, som af denna

anledning utvandrade och de flästa styrde kosan isledes öfver Bottniska viken till Norrland, der de bosatte sig inne i urskogarna, hälst vid någon fiskrik insjö, och lifnärde sig af jakt och fiske. Vi vilja nu i det efterföljande särskildt fästa oss vid några finnfamiljers ankomst till Bredsjön i Ljustorps socken, deras nybygge derstädes samt en del af deras så mycket omtalade trolldomsbragder.

Majestätiska furor, i hvars kronor vindarnas tusenåriga fanfarer spelat allt ifrån tidernas morgon, bekransade den lilla insjöns stränder, och skogens sagolika tystnad hade hittills endast någon gång då och då afbrutits af vilddjurens tjut och åskans dun-der, som ekat emellan bergen. Knappt hade något mänskligt öga blickat ut öfver den undangömda sjöns än stelfrusna, än lugna och spegelblanka och än af vinden krusade bölja, då helt plötsligt några uttröttade och på allt utblottade finnfamiljer störde skogens evigt enahanda genom kullfällandet af några träd, bakom hvilka skydd söktes, icke blott mot vindar och oväder, utan fast mer mot en mordisk och roflysten människoande, som drifvit de medtagna från hem och älskad torfva, på hvilken de hoppats i frid få gå samma obemärkta väg som fädren gått och till sist hvila ut i samma ljufva sköte som dessa. De voro visserligen fjärran från

krigets fasor här, men kampen för tillvaron följde dem allestädes hvarhålst de än slogo sig ned. Det såg mörkt ut ifrån början att bo för sig själf inne i vilda skogen, der ingen säd växte och inga husdjur gáfvo dem mjölk, men då godt humör och friska viljor icke fattas, måste allt gå till sist. Männen sysselsatte sig med jakt och detta deras företag var icke så litet lönande, hälst som skogen hvimlade af matnyttigt vildt och skjutvapen med tillbehör ej fattades. Så fort bäckarne och den lilla insjön blifvit isfria fingo kvinnorna fullt upp att göra med mete och på så sätt förskaffades ett nödtorftigt uppehälle, tills omsider en höst kom och en, om icke alldeles ofrusen, svedjerågskörd stod färdig för att afmäjas och den efterlängtade brödkakan, fast till hälften uppblandad med bark, var att förvänta.

På så sätt togo de sig fram det ena året före och det andra efter, kojan utbyttes mot en liten timrad stuga, svedjorna inhägnades och lämnade foder åt getter för vintren, åkrar uppbrötos och korn såddes, ehuru icke sällan frosten omintetgjorde en vacker förhoppning. Då nu säd började växa, så att bröd deraf kunde erhållas — kanske något säkrare än i det gamla Finland — blefvo finnarna glada och beslöto att uppkalla sitt nybygge efter *brödet* och fingo så ordet *Brödsjön*, hvilket längre fram

förändrades till Bredsjön, såsom den stora byn ännu i dag heter.

Enligt sägen voro de till Bredsjön inflyttade egentligen tvänne familjer; den ene mannen hette Anders och den andre Hans. Så länge brödbekymret hufvudsakligen besvärade dem, omtalas inga oenigheter männen emellan, men så fort de någorlunda kommit sig på grön kvist, blefvo de oense, emedan både Anders och Hans ville vara herrar i huset. Hans skiljde sig godvilligt från Anders och drog med sin familj längre upp åt skogen, der han påträffade en stor och fiskrik sjö, Skälsjön, vid hvilken Hans slog sig ned. Det gamla goda förhållandet emellan de fordne vännerna, Bredsjö-Ante och Skäla-Hans, som de sedermera kallades, vore nu förbi och de sökte på allt upp-tänkligt sätt skada hvarandra genom trolldom, ty bägge voro mäktiga styfva i den konsten.

Första drabbningen.

Det var en vacker sommardag; Bredsjö-Ante gick som vanligt ut för att gräfva i sin åker, men tog emot vanligheten sin bössa med sig under armen och då hustrun tillfrågade honom om orsaken dertill, svarade han helt kort: "Jag väntar främmande i dag" — ty Ante visste mycket väl på för-

hand, hvad som komma skulle. Allt gick godt och väl till fram emot aftonen och intet "främmande" syntes till; men helt plötsligt förnams då inifrån skogen ett väldigt rytande, som kommit hvarje annan människa, utom Bredsjö-Ante, att darra till lif och lem, men denne utbytte helt lugnt sin spade mot det laddade flintlåsgeväret, och då Skäla-Hans' utskickade "främmande" kom Ante in på lifvet small ett skott, som sträckte nalle till marken död och badande i sitt blod. (Stället, der denne björn enligt sägen föll, kallas ännu i dag "Björnlägdan".)

Men Skäla-Hans var ingalunda belåten med sitt, som han genom trolldom erfor, misslyckade försök, hvarföre han återigen "ställde björnen" på sin granne, men lagade tillika så, att ingen kula kunde bita på nalle den gången. Bredsjö-Ante var den gången ute i skogen, då han sammanträffade med sitt "främmande" och hade äfven sin bössa med, ty han visste noggsamt, hvad som komma skulle; men som det small kom kulan studsande tillbaka och surrade tätt förbi örat på Bredsjö-Ante och så fick han med ens klart för sig huru det var fatt. Till all lycka hade Ante sin yxa med sig och emedan Skäla-Hans glömt att skydda björnen mot stålet, föll han efter en väldig strid med klyfvet hufvud till Bredsjö-Antes fötter.

Men Skäla-Hans var ännu icke belåten, utan skickade i väg nalle n:o tre och sade: "Bite hvarken bly eller stål på dig!" Bredsjö-Ante, som lätteligen förnam detta, gjorde sig en kula af silfver, hvilken han satte midt i hjärtat på den utsände besten och så var saken klarerad äfven för den gången.

Sedan Bredsjö-Ante på så sätt fått tre vackra slakt, kunde han icke uraktlåta att skicka vännen Hans en "smakabit" af det myckna köttet och uttrycka sin tacksamhet för den myckna välfägnaden. Men Hans blef rasande och sade: "Skam och inte jag må skicka sådana godbitar in i halsen på Bredsjö-Ante"; och ifrån den dagen kommo häller inte några björnar, utskickade af Skäla-Hans.

Andra drabbningen och försoningen.

Det förflöt nu en lång tid och intet ondt kom ivägen hvarken för den ene eller den andre. "Våren kom och drifvan smalt af tegen" och Bredsjö-Ante sådde sina åkrar, men då kornet och rågen började visa sina späda plantor ofvan jord, märktes sjufaldt flere uppstickande tistelbroddar. Bredsjö-Ante förstod genast, att Skäla-Hans varit framme och han svor vid alla sina trollformler, att detta skulle Hans nog få dyrt ångra. Hans log i stillhet öfver sitt lyckade

knep; men Ante var ingalunda den som ej höll ord.

En morgon, då Hans vaknade, var hans stuga så full af ormar, att golfvet omöjligen kunde skönjas. Han kröp ut genom den stora fällgluggen, men ute mötte honom samma syn. Hans försökte alla sina trolldomskonster för att befria sig från de objudna gästerna, men ingenting hjälpte, hvarföre han till sist fann sig föranlåten att uppsöka sin granne och underhandla om försoning. Hans rusade iväg ned till sjön, der han hoppades finna sin eka fri från stygglingarne, för att i den ro öfver sjön och sedan gående fortsätta fram till Bredsjö-Ante; men ekan var äfven full af ormar, hvarföre Hans måste kasta sig i vattnet och simma öfver sjön, dervid en mängd bestar gjorde honom sällskap ett godt stycke. "Jaså, du har fått främmande, Hans", mumlade Bredsjö-Ante, då han såg vännen Hans komma luffandes och nogsamt visste om förhållandet. "Ja, och jag tycker som så, att vi två gerna kunna bli vänner igen", svarade Hans. Derpå ingick visserligen Bredsjö-Ante, men endast på det vilkor, att Hans skulle befria Antes åkrar från den bedröfliga tistelväxten och skulle samtidigt ormarne äfven försvinna.

Så skedde ock; tistlarne skickades iväg nedåt de uppodlade trakterna vid den nu-

varande kyrkan, der de växa och frodas rikligen ännu i dag och ormarne fingo sin tillflyktsort till de s. k. Skälabergen, der de i ovanlig myckenhet ännu förekomma.

Och från den dagen blefvo Bredsjö-Ante och Skäla-Hans åter vänner och deras barn gifte sig med hvarandra och flera armar tillkommo, som hjälpte de gamla med sina nyodlingar.

En tjuf.

Det var sena hösten och Bredsjö-Ante hade i sin "riga" — så kallades kornladan — tröskat slut på den skörd han fått det året. Säden var ränsad och upplagd i ena hörnet af "rigan", men något annat lås än Antes oöfverträffliga trolldomskonst fanns icke för den samma och detta var ju skydd nog.

Vid denna tid uppkom äfven ett och annat nybygge på skogarne i Indal, som gränsa intill Bredsjöns område. En af dessa nybyggare hade varit Bredsjö-Ante behjälplig vid tröskningen och visste derföre om de rara och skyddslösa kornhögarna, hvarföre nybyggaren en natt tog sig det orådet före, att hälsa på dem, i akt och mening att för lätt pris tillegna sig, om ej mera, så åtminstone hvad han förmådde att bära. Allt gick bra och tjufven försåg sig med

en ganska tung börda, hvilken han lyfte på sina skuldror; men det var för besynnerligt, han kunde omöjligen komma längre än till rigans tröskel och der blef han stående med bördan på sin rygg till ljusa dagen inträdt.

När Bredsjö-Ante ätit sin frukost och godat sig ett godt stycke fram på morgonen, gick han ned till rigan och fann mycket riktigt tjufven stående der. "Jag visste nog", sade Ante, "att du var här och ville hem, men jag tyckte som så, att du gerna kunde stå och hvila en stund och vakta min säd, och nu må du resa och tillbaka bör du ej komma före nästa år." Och tjufven kom grensle öfver en granruska, som Bredsjö-Ante hade med sig till rigan, och så bar det iväg i svindlande fart öfver berg och sjö, ris och moras, och sitt hem såg han icke förrän den derpå följande hösten och historien omförmäler icke, att den tjufven visade sig någon mera gång i Bredsjö-Antes "riga".

Bredsjö-Ante på bröllop.

Bredsjö-Ante hade blifvit god vän med en bonde i Lagfors. Denne hade en dotter, som skulle till och gifta sig, och Bredsjö-Ante blef äfven bjuden på bröllop.

Vid samma tid lefde en gammal lappkvinna, "Lapp-Elsa" kallad, som brukade gå omkring i gårdarne och tigga sitt lifsupphälle. Hon var en fruktad trollkvinna och ingen vågade sig att neka henne något eller på annat sätt göra henne emot.

Bröllopsdagen kom och Bredsjö-Ante infann sig mycket riktigt. Medan brudparet och en del af gästerna voro hos prästen, infann sig "Lapp-Elsa" hos kockemor i kockestugan och bad om några bitar; men kockemor hade brådt och uppmärksammade icke Elsa som sig borde. Häröfver blef hon mäktat förgrymmad och sade till kockemor: "Du ska' nog få hålla på med kokningen i dag, så du blir nöjd", och följd blef, att kockemor, huru hon än eldade under grytan, omöjligen kunde få denne att koka. Brudparet och gästerna kommo hem och brudematen var lika okokt som då de foro. Kockemor blef utom sig och blängde ilsket på "Lapp-Elsa, der hon satt och bara skrattade åt tillställningen.

Något "påstruken" inträdde Bredsjö-Ante till kockemor och sade: "Jag ser att här är något på tok, men jag skall snart afhjälpa saken, jag". Han vände sig till lappgumman och fortfor: "Du heter Lapp-Elsa och jag är Bredsjö-Ante och nu skola vi pröfva på, hvem som rår på annan, och nu ska grytan koka och du Elsa ska ut

här“, dervid han gick till fönstret och med sin knif gjorde ett litet hål i blybandet, i hvilket rutorna sutto. Elsa bad gråtande att åtminstone få fara genom skorstenen, men Ante var fast besluten på, att gumman skulle ut den vägen han föreskrifvit och dervid blef det också. Men kockemor tackade Bredsjö-Ante på det varmaste för den hjälp, hon just i sista ögonblicket erhållit.

Bränvins-hatten.

I alla tider ha folk älskat den underfulla drycken, som kommer blodet att sjuda, viljan att lifvas och handlingssättet att urarta sig till löjligheter i många former och fasoner. Drycken är en njutning, säger man, och hvad ondt vore väl i den, om så vore? Våra nybyggare, som nog voro mera vana med försakelse än njutningar, ansågo drycken för en njutning och då de nog pröfvat på försakelsen, var det inte alls underligt, om de började längta efter, om icke mera, blott några få ögonblicks njutningar vid den guddomligt lifgifvande drycken. Att tillaga den kände de väl till, men huru få nödig redskap dertill? Allt annat kunde visserligen på ett eller annat sätt anskaffas, men den s. k. hatten måste vara af koppar och föll sig för dem aldra besvärligast att få. Men vilja är kunna, och

Bredsjö-Ante knogade i väg en vacker dag till Hernösand, der han hos en kopparslagare gjorde sin beställning.

På den tiden funnos ingalunda så godt om vägar, som i våra dagar, hvarföre handtvärkaren tillfrågade Bredsjö-Ante om, huru han tänkte sig kunna få brännvins-hatten hemforslad den sex mil långa vägen öfver skogar, sjöar, berg och moras. Bredsjö-Ante tillsade kopparslagaren ätt, så fort hatten var färdig, utsätta honom på gården i tre på hvarandra följande torsdagskvällar. Kopparslagaren gjorde såsom det var befalldt, men stannade för hvarje gång invid hatten för att få se huru med honom gå skulle. Första kvällen förmärktes ett knäpande i hatten, andra kvällen hördes tvänne sådana och tredje kvällen knäppte det tre gånger och så bar det iväg upp i luften så högt, att den stora tingesten kom alldeles utom synhåll. Men säkert är, att innan följande dags sol rann upp, var brännvins-hatten framme hos Bredsjö-Ante.

Afslutningen på

Bredsjö-Antes historia samt hans död.

Vi hafva nu här i korthet skildrat det förnämsta ur Bredsjö-Antes historia och hans trolldomsbragder, såsom folksägnen förvarat dem åt oss. Men de nu anförda äro

icke de enda, som tillskrifvas den underfulla trolldomskarlen; sägnen har mycket mera att berätta om hans förmåga att stilla blod, stilla värk, förskaffa sig god tur vid fiske och skjuta träffsäkert vid jakt etc., men som dylika saker äro af mindre vigt och värde och till och med alldagliga ännu, hafva vi förbigått dem och skola i det efterföljande egna vår uppmärksamhet åt några trolldomshändelser efter Bredsjö-Antes dagar, för att visa, att hans efterkommande ingalunda stodo honom efter.

Då Bredsjö-Ante kommit ett godt stycke in i nittioåren och kände döden nalkas, kallade han sina söner till sig och undervisade dem i alla sina trolldomsstycken. Men han förmanade dem strängeligen, att aldrig bruka sin konst i oträngda mål eller af hat och ilska söka skada någon dermed, utan endast begagna denna i människans tjänst viktiga vettskap i högsta nödfall och till sjelfförsvär, då inga andra medel hjälpa, samt framförallt att icke bortlära konsten åt någon som äldre vore och högst ogerna åt andra än sina egna barn. Och så dog gamle Bredsjö-Ante och vardt begrafven i Ljustorps gamla kyrkogård, men anden fortfor en tid bortåt att besöka det kära Bredsjön och bistå anhöriga med råd och anvisningar i många stycken.

När fienden kom.

Gamle Bredsjö-Ante gick, som sagt är, ned i det tysta, sedan han gifvit sina söner goda råd och undervisat dem i den beprisade trolldomskonsten. Det dröjde icke häller länge förrän dessa blefvo i tillfälle att visa, det de ingalunda stodo den hädangångne efter i sina stycken.

En fientlig styrka — sannolikt vid Rysarnes sista härjningar i Sundsvall — hade inbrutit i landet och smärre trupper ströfvade omkring äfven på Medelpads landsbygd och satte skräck i folket allestädes der de drogo fram. Det var då, som en del af Ljustorps befolkning företogo sig att bygga ett slags förskansning i Lagfors vid den s. k. Skansbäcken, såsom den ännu i dag heter, för att bakom denna skans söka skydd vid försöket att hindra truppernas vidare framryckande i landet. Men gärdet upprefs och de vakthafvande funno sig föranlättna att fly inåt skogen och så var passagen klar ända upp till Bredsjön. En ströftrupp på tio man fortsatte på sina hästar dit, men hade, innan de kommo in i byn, att passera den s. k. Lyckebron. Allt gick godt och väl ända fram till bron, men öfver densamma kunde ingen enda komma. De redo in på bron och gäfvo sina hästar sporrarne, men i den mån hästarne galopperade, syntes

bron röra sig i motsatt riktning, alldeles som en på tvänne hjul igång varande rem och öfver till brons andra ända hunno hästarne aldrig.

Ridten fortsattes till dess tvänne hästar stupat, men då insågo ryttarne, att de råkat ut för ett det befängdaste trolleri, inför hvilket de stodo maktlösa, och har sedan dess aldrig någon fiendtlig ströftrupp satt sin fot på Bredsjöbyns område.

Länsmansbesöket.

Det har funnits en tid, då det var tillåtet för hvarje inom vårt land boende bonde att bränna sitt bränvin. Då denna rättighet blef borttagen, var det ingalunda någon lätt sak att förmå bönderna till laglydnad vis à vis detta påbud och många voro de, som i smyg fortsatte sitt brännande.

Äfven Bredsjö-finnarne gjorde sig till lagbrytare härvidlag och länsmannen i socknen måste omsider, efter en mängd påstötningar begifva sig upp till dessa finnar för att försöka hålla räfst med dem, ehuru, sanningen att säga, länsmannen ingalunda var hågad dertill. Vid hans ankomst var just en af finngubbarne sysselsatt i sitt bränneri, men syntes inte alls genera sig vid det föga efterlängtade besöket. Gubben slog i och bjöd länsmannen på några supar,

hvilka begärligt inmundigades, ehuru han väl förstod, att följderna deraf icke skulle bli de bästa. Omsider skulle väl länsman-
nen till och lägga beslag på bränneriets
mundering, men då han såg sig omkring i
bränneriet fanns der ingenting annat än en
den som aldra grannaste ungmö i vrån,
der de förbrutna sakerna förut stått. Läns-
mannen sträckte sina armar emot henne, ty
han var ungtkarl, och ville taga den vackra
flickan om lifvet, men gubben sade varnan-
de: "Rör inte vidna, för ty hon skall snart
stå körkbrud", och i det samma fick läns-
mannen en föga kärvänlig knuff, så att han
ramlade baklänges ut genom dörren.

Tydiligen insåg länsmannen, att här var
ingenting vidare att göra, men kunde icke
afhålla sig ifrån att fråga finngubben om,
hvarifrån han tog sitt förträffliga bränvin.
Gubben tog länsmannen med sig till en stor
tall som stod i närheten, borrade i denne
ett hål och strax började det finaste brän-
vin att rinna; länsmannen smakade på detta
och fann det öfverträffligt, hvarföre han
framräckte en medhafd flaska, som han bad
gubben fylla på åt sig, så skulle intet vidare
ondt vederfaras gubben. Denne tog flaskan
och fyllde den öfverfull samt lämnade den
tillbaka åt länsmannen och sade: "Detta ska'
du nu få för intet och du ska' dessutom
få en god och lämplig skjuts hem", och så

bar det iväg med länsmannen upp genom luften och hän öfver trädens toppar, så det bara hven om öronen, och han såg hvarken himmel eller jord förrän han kom ned på den s. k. Skälljomsmyran, två goda mil från Bredsjön.

Men efter den betan kunde länsmannen omöjligén förmås att göra någonting åt Bredsjö-finnarne och deras bränvinsbränneri.

Ett litet kärleksäfventyr.

En af Skäla-Hans' efterlämnade ättlingar hade en mycket vacker flicka, hvilken fattat tycke för en yngling, som egde hem, gård och grund vid Bredsjön och härstammade från gamle Bredsjö-Ante, hvilken alltid omtalades och aktades såsom redlig och ärbar. Ynglingen tycktes i början icke uppmärksamma den sköna, som sig borde, emedan hans tankar lågo åt ett helt annat håll. Då flickan på allvar erfor, att hon var tillbakasatt, lagade hon i ordning en kärleksdryck, på hvilken hon vid lämpligt tillfälle bjöd den hennes hjärta kär hade. Och värkingarne uteblefvo icke häller, ty gång efter annan syntes sedan den sålunda vordne kärlekskranke ynglingen styra sin giljarefärd uppåt Skälsjön till.

Men flickan hade en broder, som vid en danstillställning förolämpade sin tilltänkte

svåger från Bredsjön och nu upphörde med ens värkningarna af den underfulla drycken. Bredsjöynglingen gick icke mera till Skäl-sjön, utan gifte sig med sin första älska- rinna. Häröfver blef "Skåla-Jäntan" så led- sen, att hon gick ned åt sjön för att dränka sig, ty hon var "pin kär" i Bredsjö-ynglin- gen, men hon varnade, under det hon gick, en mängd mogna tistlar och då kom det i hennes håg, att hon skulle lefva och häm- nas, hvarföre alla tankar på döden med ens kastades öfver bord. De mogna tistelknop- parna sönderkramades och det sålunda er- hållna fröet samlades i förklädet och en natt begaf hon sig den närmare en och en half mil långa vägen till sin otrogne väns åkrar, på hvilka fröet noggranneliga utsåddes.

Men nu var gamle Skåla-Hans borta, som förstod konsten att "göra bort" det af landtmannen så hatade ogräset, hvarföre tistlarne växa och frodas ännu i dag äfven inom Bredsjöbyns område.

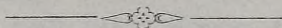
Denna sista händelse har förtjänsten af att vara i detalj fullt öfverensstämmande med verkliga förhållandet. Författaren af denna lilla broschyr minnes som barn mycket väl den åttatioårige gamle hedersgubben, som varit närvarande, då flickan ifråga på sin sotsäng biktade äfven denna synd och denne gubbe har åt eftervärlden lämnat hi- storien, sådan den här finnes upptecknad.

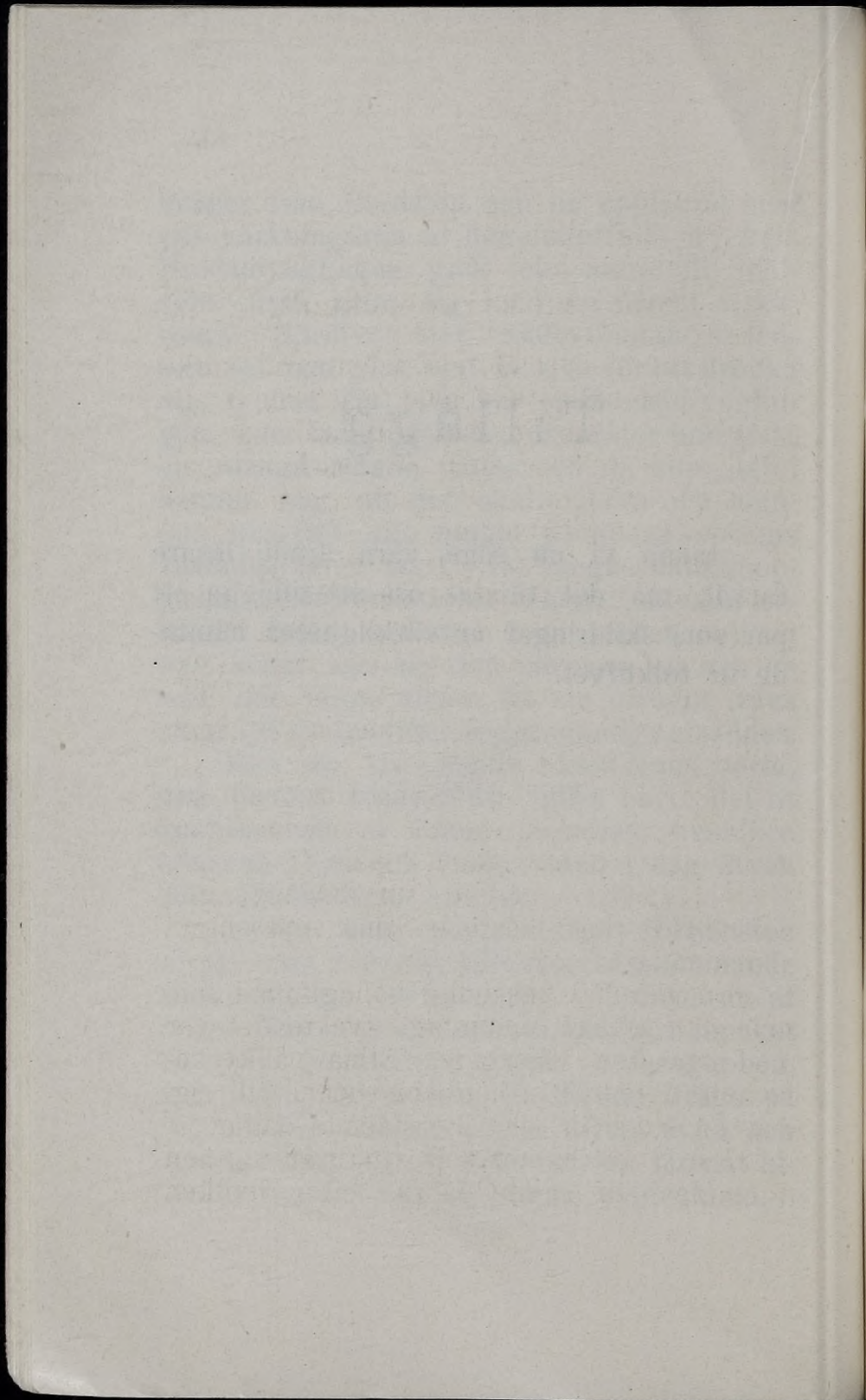
Tillägg.

Innan vi nu säga våra ärade läsare farväl, må det tillåtas oss att tillägga ett par små skildringar ur verkligheten, hämtade ur folklifvet.

”Stina på kyrkbacken”.

Stinas fader hade i lifstiden varit ”körkstöt” — så kallas kyrkovaktmästarne i allmänhet — hvarför han alltid räknade sig till kyrkans tjenare, och bott i sockenstugan på kyrkbacken, deraf namnet ”Stina på kyrkbacken” uppkommit.

Stina var tio år, då far gick ned i de tysta kamrarne innanför borgårdsgrinden och hon sörjde honom mycket. Modern och Stina fingo kommunens tillåtelse att bo kvar i sockenstugan, fast far icke längre lefde och var den kristna församlingen till någon tjänst och nytta.

Men det var icke Stina förunnadt att länge få bo hos sin moder i sockenstugan, ty samma år som Stina ”läste fram sig”, flyttade modern ut till sin hädangångne make på kyrkovallen och Stina stod ensam i världen.

En gammal beskedlig bondgumma, som hade ett rikligt undantag, tyckte det var synd om den välartade ”Stina på kyrkbacken”, hvarföre hon tog henne till sig, som ett stöd för sina återstående dagar.

När Stina hunnit sina tjugu år, var hon en fyllig och grann jänta, efter hvilken

byggdenns ungdomar af det manliga könet sprungo ikapp; men hon tvekade länge innan hon gjorde sitt val och då hon omsider var färdig dermed, befanns nämndemans Johan vara den lycklige.

Johan var visserligen ingen skönhet, men hans aktier stodo högt hos jäntorna i trakten, emedan de alla hade klart för sig, att han var ende arfvingen till Häggnäsets tjugumålsskattiga hemman och ingen af flickorna hade något emot att en dag få heta "mor på Häggnäset". Äfven Stina började drömma derom, utan att tänka på den himmelsvida skilnad som förefinnes emellan en fattig "Stina på kyrkobacken" och en rik nämndemans son. Men kärleken är blind, den ser inga skiljaktigheter och tänker icke på, att lifvet är rikt på missräkningar och felslagna förhoppningar; den tror, att lifvet är en rosengård, men glömmar att en del af rosorna dölja taggar, mycket hvassa taggar, och stackars Stina skulle snart få lära känna detta allt.

Stina tog städsel som piga på Häggnäset och Johan skjutsade henne till gården en ruslig novemberafton, då höstvindarne tjöto i träden. Just som de voro på väg genom den långa allén, som leder från landsvägen och upp till gården, ikullbläste en åldrig, stor hägg och spärrade vägen för de unga tu. "Detta bådar intet godt", ytt-

rade Stina, der hon satt genompiskad af regnet. "Åh prat, man ska väl inte vara skrockfull af sig häller", svarades

Vi vilja icke här skildra händelserna på Häggnäset under en tid af närmare två år, som Stina vistades der; vi skola istället uppsöka den lilla landtliga kyrkogården, som ligger nära intill Häggnäset, för att öfvervara en tragedi, som der spelades.

Det var en vacker septemberafton, solen hade gömt sig bakom bärgen i väster och månen trädde sakta fram ur de brustna skyarne och utbredde sitt glänsande silfvertäcke öfver kyrkogården. Mellan de få kors, som der resa sig, se vi en kvinnogestalt smyga fram; hon styr de ljudlösa stegen upp till en liten oansenlig kulle och satte sig der och strida tårefloder strömmade ned för hennes kinder. "Barn, mitt älskade barn", snyftade hon, "hvarför kunde du icke stanna hos mig? Äfven du skulle öfvergifva mig; dock, sof i frid, din mamma skall snart komma till dig". "Det får hon icke", sade en manlig röst bakom henne, "du måste förlåta mig allt; hvarföre har jag ej kunnat få säga ett ord till dig förr, utan att så här behöfva smyga mig efter dig? Haf förbarmande med mig, du får icke gå bort, du måste stanna och bli min egen lilla hustru, jag kan icke lefva dig förutan". "Usling", sade flickan, "låt mig vara i fred

bland de döda, stör mig ej på *vårt* barns graf!“ “Min innerligt älskade barndomsvän“, hördes åter den manliga rösten framstamma, “haf medlidande med mig, jag är väl inte så brottslig som du tror“. “Du“, svarade åter flickan, “talar du om förlåtelse, om medlidande? Ja, lika mycket medlidande, som du hade med mig, då dina föräldrar körde bort mig, har du att vänta; den obegränsade kärlek, jag en gång burit till dig, har nu förbytt sig i hat, du har många andra, som du bragt i samma omständigheter som mig, ibland dessa kan du hädanefter förljufva dina dagar! Den stund, då jag gaf lifvet åt detta *vårt* barn, som sofver härunder, just den stunden kunde du på dansgillet, bland dina vänner, drifva gäck öfver min vanära; tror du icke, att det finnes en Gud som hämnar orättvisor? Det kommer stunder, då icke guldet skall för- må nedtysta dina usla gärningar; samvetet, det omutliga samvetet, skall en gång ta ut sin rätt, och nu, eländige, gå ifrån mig, detta är mitt sista!“

Alldeles förkrossad och med blicken sänkt mot jorden stod ynglingen inför den stolta flickan och afhörde tyst hennes föga vänliga och kärleksfulla, men dock så sanningsfulla tal och en ångrens tår, kanske den första, rullade ned för hans kind. Han sträckte bedjande sina händer mot henne

och hviskade sakta hennes namn, men hon sköt dem hastigt tillbaka, i det hon sade: "Tala icke vidare till mig, jag hör dig ej!" Och ynglingen drog sig tillbaka.

Läsaren torde redan på förhand ha gissat sig till, hvilka de personer voro, som i den sena timmen inne på dödens område skiftade dessa repliker.

Vi vilja nu här avsluta denna lilla skildring med följande tillägg: Några år efter detta sitt uppträde på kyrkogården gifte "Stina på kyrkobacken" sig med en ung och välbärgad änkeman och fick sig ett trefligt hem, der vänskap och hemtrefnad blef den dagliga gästen.

Nämndemans Johan blef gift med socknens rikaste jänta, men öfver detta giftermål föredraga vi att låta tystnadens slöja falla.

Pastorsadjunkten.

Han var son till en fattig torpare och hade blifvit begåfvad med ett godt läshufvud. Vållvilliga människor satte honom i tillfälle att studera och ganska ung tog han sin prästexamen och fick plats som pastorsadjunkt i Losunda församling.

Det hällrägnade som i Noe tid, då han på en gästgifvarekärria kom rullande upp till Losunda prestgård. I tamburen helsa-

des han välkommen af gamle prosten Skrikberg, klädd i nattrock och lång pipa. "Du kommer med ett herrans väder, min bäste adjunkt", yttrade den välmående prelaten till den genomvåte resenären; "det brukar i allmänhet", fortfor prosten, "icke betyda något godt, att man tillträder sin tjenst under ett dylikt väder. Jag minnes mycket väl, då vi flyttade hit, var det alls ingen bit bättre och följden blef, att vår första grisakulting härstädes blef sjuk, så att vi måste slakta honom vid halfgammal ålder och veterinären förbjöd oss att smaka på den rara grisen och vi hade till på köpet kostat på honom nästan en hel kappe salt, så att förlusten var ganska kännbar. Men du har ju inga grisakultingar du, som du behöfver frukta olycka på och föröfrigt är ju allt kanske, då allt kommer omkring, bara fördomar".

Pastorsadjunkten var en allvarlig yngling på några och tjugu år och hade slagit in på prästbanan icke så mycket för de feta pastoratens skull, som fast mer derföre, att religionen var hans lif och lust. Han extemporerade för det mästa och hade ordet i sin makt och förstod konsten att till fullo vinna folkens hjärtan genom sina enkla men på samma gång sakrika föredrag.

Var pastorsadjunkten eftersökt och afhållen som präst, var han det icke desto-

mindre som människa och tycktes derföre inom sällskapslifvet bli allt mer och mer outhärlig och det täcka könet blundade icke heller för adjunktens vänliga och intagande sätt. Men aldrig såg man honom med på en bjudning, hvarken i prästgården eller på något annat ställe hos ortens "ståndspersoner", der dans eller en oskyldig toddy med ty åtföljande vira förekom. Han ansåg dylikt mindre lämpligt för prästståndet, och första gången en slik tillställning arrangerades i prästgården var adjunkten nog lycklig att få resa bort i "sockenbud".

Omkring en och en half mil från Losunda prästgård ligger den vackra herregården Stubbnäs, som egdes och beboddes af grosshandlar Träman med familj.

Fröken Jenny Träman var en älskvärd flicka, som sett sina nitton vänner, en ståtlig ungmö med ett grannt ansikte. Hon förstod konsten att få ungherrarne till sina fötter och tigga om kärlek, och stackars adjunkten var nog olycklig att bli ett offer för Jennys lättsinne. Hon lofvade honom evig trohet, och han ville gerna, att världen skulle få veta om deras lycka, men då Jenny satte sig deremot, föredrog äfven han den hemliga förlofningen.

Det var en tid af utsäglig sällhet för vår adjunkt och så ofta han kunde besökte han Stubbnäs och badade sig i solljuset af

sin älskade Jennys blickar. Hon fortfor också att vara älskvärdheten själf samt uppmanade honom att komma snart åter, för hvarje gång han lemnade henne.

Det hade åter blifvit sommar och fåglarne sjöngo så vackert i träden. Jennys eldiga kärlek började märkbart afsvalna och adjunkten ansåg sig föranlåten att betydligt inskränka sina besök på Stubbnäs. Det sved om hjärtat och ett visst illamående syntes bemäktiga sig den förhoppningsfulle ynglingen allt mer och mer.

En söndagsmorgon kände adjunkten sig mer än vanligt nedstämd och han kände tydligt, att i dag skulle fridens och tröstens ord för nådehungrande själar komma att bli mindre lifgivande, hvarföre han vid frukostbordet klagade öfver sin opasslighet och frågade, om icke "farbror" i dag ville predika. "Jag har ju icke en rad skrifven till en predikan för i dag", invände "farbror", "och att dra igenom någon gammal sådan har jag icke håller förberedt mig på; du må derföre sköta om saken så godt du kan". Och så var det ingen annan råd, än att adjunkten måste predika. — Och han predikade om guds dom öfver människornas trolöshet, så att stenarna i kyrkväggarna kunnat röras och mången förstockad syndare borttorkade förstulet en tår; det var en

predikan, hvars like aldrig blifvit hållen i Losunda kyrka.

Efter predikans slut var klockaren tillhands med lysningen för dagen, men döm om adjunktens förvåning, då han, utan att på förhand veta det minsta derom, läste: "Ett kristligt äkta förbund afkunnas i denna församling första gången emellan löjtnant Y. och fröken Jenny Träman på Stubbnäs — — — —." Det svartnade för ögat och papperet höll på att falla ur handen, men han tog sig ett glas vatten och fortsatte lugnt, utan att det ringaste förråda den hjärttestöt som träffat honom.

Någon tid efteråt stod det att läsa i ortstidningarna: "Den allmänt aktade och omtyckte pastorsadjunkten i Losunda har genom sina ansträngande studier ådragit sig en viss sinnesförvirring".

Många år efteråt syntes ett bättre förhållande inträffa och adjunkten förlofvade sig ånyo, men denna förlofning upplöstes med hans kort derpå inträffande död.

Lifvets växlingar.

Jag var helt ung, då jag uttogs från läroanstalten och skickades uppåt landet för att uppehålla en ledigvarande tjänstebefattning. Föga tänkte jag då på lifvets skugg-

sidor och de missräkningar, som allestädes och ibland enhvar äro tillfinnandes och än mindre att bli ögonvittne till några tragedier, som fast mer att samla glada människor omkring mig och i fulla drag njuta af lifvet. Jag älskade sång och innan kort hade jag en blandad kör på omkring fyratio yra ungdomar vid min sida.

Det var första maj och vi skulle upp på en liten bergkulle för att vid den flammande majelden hälsa våren "välkommen till vår bygd igen". Mycket folk hade samlats omkring den midt inne i socknen belägna bergkullen, från hvilken vi skulle låta våra sånger förklinga, för att afhöra dessa och stolt stod jag der midt ibland mina sångare, hvilka städse riktade sina blickar på min stämgaffel, som tjenstgjorde som taktpinne.

Vid ett litet uppehåll framträdde till mig ur folkhopen en ståtlig flicka, bärande på sin arm ett några år gammalt barn, och yttrade till mig ungefär följande: "Ursäkt, herr sånganförare, jag har litet otalt med en af edra sångare och tänkte just nu få säga ett par ord". Innan jag hann svara, vände hon mig ryggen och gick bort till en af mina bästa tenorsångare och fortfor: "Du vet hvem som är fader till detta barn; du har visserligen svurit dig fri, men inför den allvetande guden och mig är du en

menedare; det oaktadt kommer jag nu, märk väl, för *sista* gången och anhåller att du räddar mig från vanäran; jag vill förlåta dig allt, blott du vidgår ditt faderskap och låter mig få bli din hustru, som du så otaligt många gånger förut lofvat mig“, och tårarne runno strida utför den vackra flickans kinder. En dödstystnad och en allmän förstämning syntes bemäktiga sig alla; endast ett och annat utrop: “Tag henne, du är skyldig dertill“, kom ur folkhopen och störde tystnaden. Men ynglingen drog sig tillbaka och försvann.

Se'n dess har nu många år svunnit hän, ynglingens fader skref på en borgensförbindelse och gården och hemmet gick åt. På exekutiv auktion inropades gården och hemmet af den tröstlösa flickan, som vi här ofvan lärt känna, ty hon var till myndig ålder kommen och egde en liten förmögenhet efter sina afidne föräldrar. Hon skaffade sig drängar och pigor och hemmanet sköttes som vanligt, men hennes fordne älskare och bedragare tilläts icke ens en drängplats på sitt förra hem, oaktadt enträgna böner så väl derom, som om att få bli hennes lilla och snälla gubbe.

På en ångbåtstur, för icke så många år sedan, sammanträffade jag med henne och ödet fogade det så, att hennes fordne älskare, nu en äkta bustyp, äfven hade

kommit med på resan. Hon såg glad och välmående ut och vi slogo oss ned på en soffa och språkade om ett och hvarje. Medan vi sutto der kom en "slusk" gående förbi oss. "Der är han", hviskade hon till mig och pekade på "slusken". "Hvilken han?" sporde jag. "Eder förnämste tenorsångare, vetja", svarades. Hon vinkade honom till sig, gaf honom ett mynt och sade: "Du är kanske hungrig, gå derföre ned i salongen och köp dig litet mat". Han tog myntet tacksamt och gick sin väg och jag såg huru som ett par stora tårar rullade ned för hans magra kinder. Hon märkte också detta och sade: "Vi hafva nu bytt roller och jag har sanningen att säga ingenting förlorat derpå".

Hin onde på besök.

Gubben Jan Larsa i Tynviken egde ett litet hemman, som han skötte på det sorgfälligaste och sysselsatte sig dessemellan med strömmingsfiske, ty hemmanet låg alldeles ut med kusten. Han var snål och rädd om sig och då de andra "strömmingsgubbarne" i staden köpte sig sina två flaskor bränvin, hörde man Jan Larsa med en den som aldrig skrikigaste diskantstämma till-

ropa den tjenande anden på "magasinet":
 "Herr litteratör, jag skall blott ha *en* liter,
 jag!"

Denna sin dyrköpta liter sparades omsorgsfullt tills gubben kommit hem, ty han visste, att polisen ingalunda tyckte om fyllaktiga landsbor, utan satte in sådana i "fyllboa" eller ock knep sig en "femma" af dem.

En dag i september hade Jan Larsa varit till staden och afyttrat sin strömning och den sedvanliga bränvinslitern följde honom troget som skuggan till hemmet. Några goda vänner kommo händelsevis — för att icke säga efter vanligheten — på besök, ty de visste, att då Jan Larsa kom hem vankades alltid något af stadens goda. Och de missräknade sig icke denna gången håller, ty Jan Larsa bjöd flitelig på "kaskar", ända till dess benen började bli något konstiga och rummet innanför köket i hvilket de sutto, svängde omkring värre än karusällan inne i staden.

Tvänne ynglingar i närheten, som voro kända för hvarjehanda lustiga upptåg, fingo vetskap om gubbarnes glada sinnesstämning och beslöto sig för att spela de livvade laxarne ett litet spratt. Detta gick desto bättre för sig, som mor i gården och husfolket i öfrigt gerna gingo med på ett hörn och hade ingalunda något emot ett gladt skämt med backi-dyrkarne.

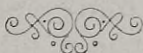

Ute på ängen betade boskapen i all sköns frid och lugn och anade intet ondt. Mor gick dit ut och medtog till hemmet en kalf, som påkläddes en tröja, så att de främre benen kommo i ärmarne; de bakre försågos med röda byxor, på fötterna fastknötos lappskor och hufvudet fick en röd s. k. toppmössa. Sålunda utstyrd skickades kalfven in på golfvet i hvardagsrummet, der han snart gaf sig tillkänna genom ett väldigt råmande, som kom huskatten att rusa mot fönsterrutan, hvilken lyckligtvis höll, hvadan katten såg sig föranlåten att dra iväg upp genom skorsten. Hela tillställningen åsågs af de inne i kammaren varande gubbarne, hvilka i chorus utropade: "Herre jesses, hin håle ä' här och ska ta oss!" Gubbarne började hvar i sin stad att läsa böner och psalmverser, men den "lede" stultade på som han hade det inne på köks-golfvet. Till sist föll värden på knä, knäppte ihop sina händer och läste med ljudelig röst: "Herre signe du och råde och *bevare* nu oss väl" etc. Under den högtidliga akten öppnades omsider dörren af upptågsmakarne och den förmente hin onde begaf sig ut till icke ringa glädje för supbröderna. Men hin onde hade ännu icke spelat ut sin rol! ute varnade han kossorna, som icke anade något ondt och det var ju helt naturligt, att kalfven i all sin prydno ville

så fort som möjligt inta sin plats i ledet bland dessa, hvarföre han skuttade iväg allt hvad tygen höllo bort till sina kamrater. Men äfven dessa syntes ha fått samma uppfattning, som gubbarne inne i stugan, vis å vis den utklädde kalfven; de togo visserligen icke sin tillflykt till bönen, som gubbarne gjorde, men satte svansarne i vädret och luffade iväg allt hvad de förmådde. Kalfstackaren kunde icke alls upptäcka någon fara, men dit de andra sprungo, sprang äfven han och föllden blef, att hjorden bokstafligen höll på att störta sig i hafvet.

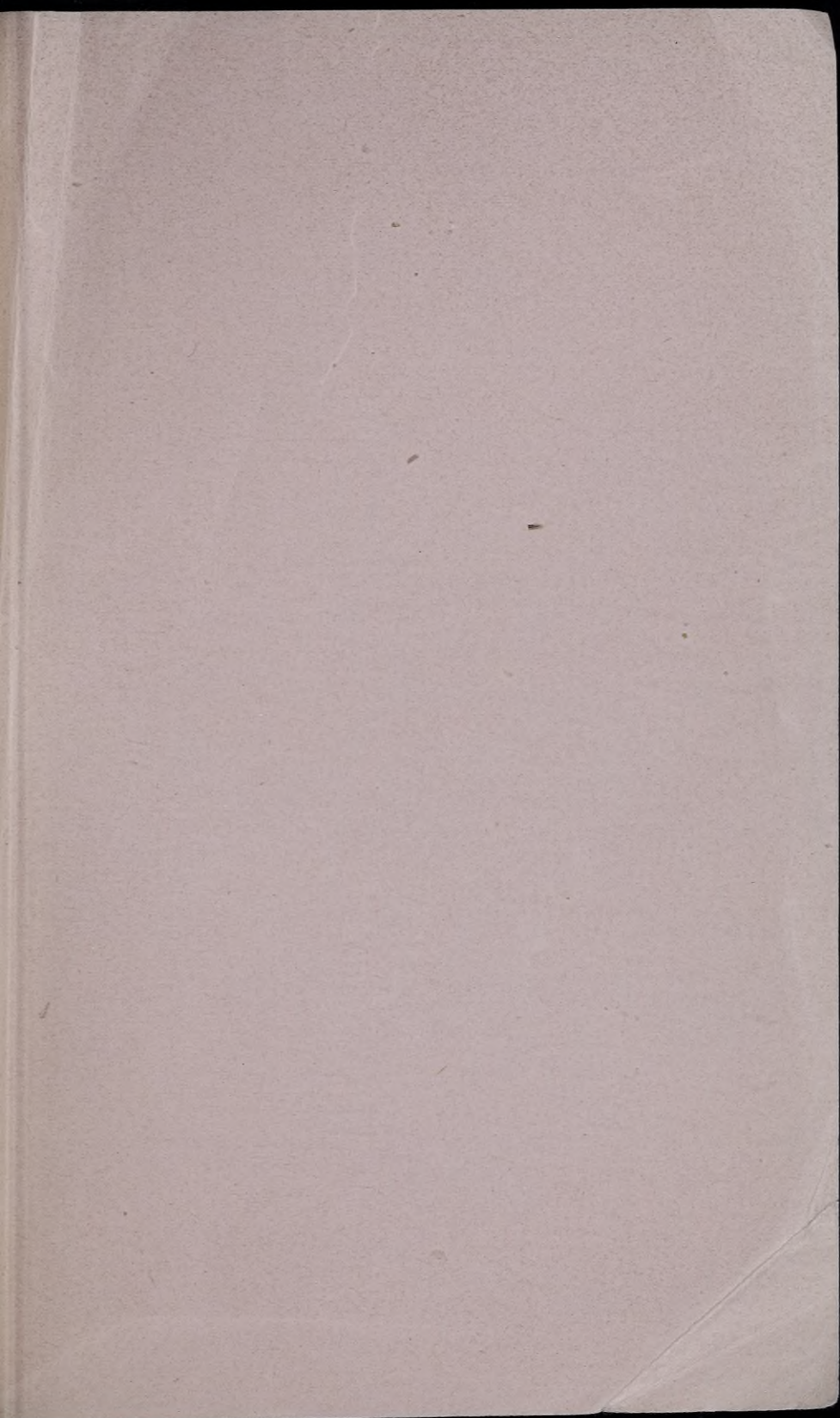
Jan Larsa och de med honom voro, sågo från sitt fönster huru som hin onde förföljde kreaturen på ängen och hörde deras ljudliga vrålände. Då började gubbarne erinra sig, att de läst i bibeln, om den ledes färd in i en svinahjord, men ingen af dem kunde komma ihåg något tillfälle, då kor ansatts af honom, och de afslutade detta sitt resonnemang med: "För Gud är ingenting omöjligt".

Och ute skrattade upptågsmakarne och de med dem voro, så att de höllo på att mista andan, men inne lästes ytterligare böner och de påbörjade kaskarna gömdes undan för den gången.

Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is arranged in approximately 20 horizontal lines, but the characters are too light and blurry to be transcribed accurately.

HISTORICAL

RECORDS

OF

THE

STATE

OF